

HTO lessons learned van de pilots en way forward

Deel 1: Technisch-economisch

Rob Kleinlugtenbelt (IFT) & Dorien Dinkelman (TNO)
27-09-2022

- Overzicht WarmingUP thema 5 resultaten: HTO (15 min)
 - Focus op technisch-economische aspecten / pilots
- Zelf aan de slag met de beschikbare tools, ontwikkeld in WarmingUP (30 min)
 - DesignToolkit demo HTO-module
 - Economische tool (excel)
- Bruikbaarheid/toepasbaarheid van resultaten (15 min)
 - Interesse/bruikbaarheid resultaten verschillende stakeholders
 - Resultaten
 - Tools
 - Zie je kansen om HTO toe te gaan passen in een eigen project?
 - Wat mist er nog?

Wat is warmteopslag en wat is HTO?

WARMING^{UP}

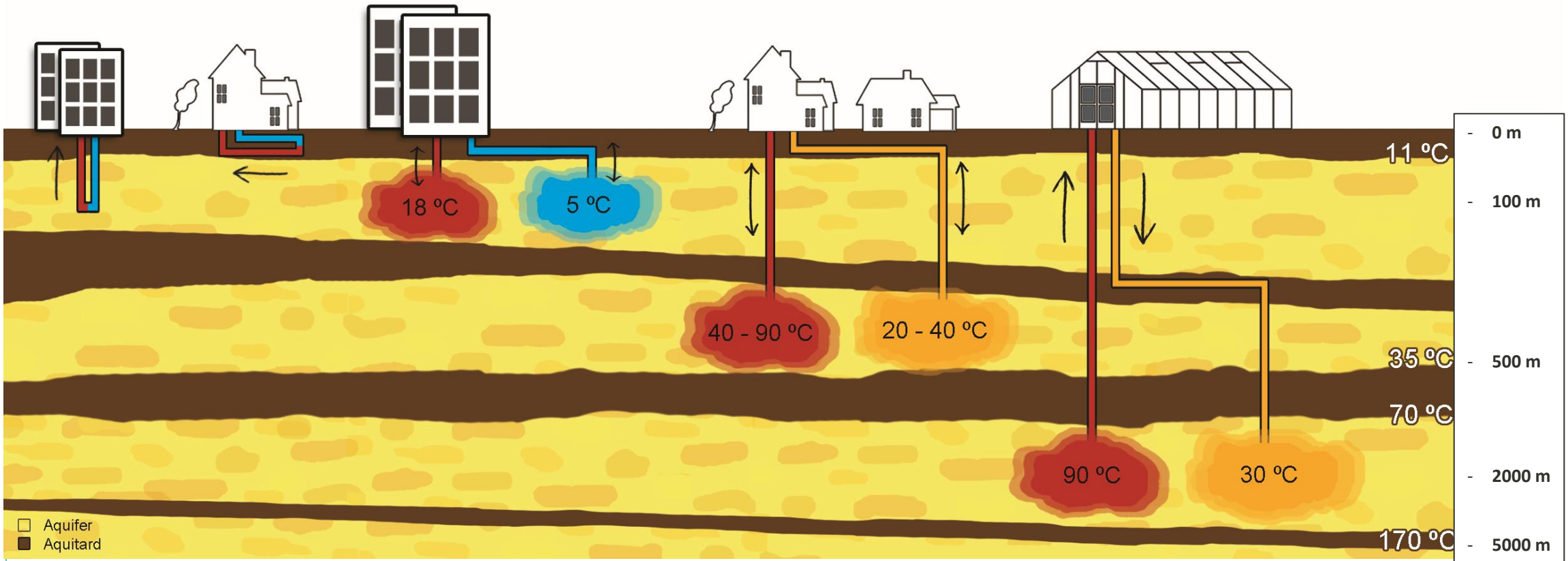
HTO = Hoge Temperatuur Opslag (warmte) in de ondergrond

Gesloten bodem lussen
Individuele huizen

WKO
Kantoren, grote gebouwen

HTO
Kassen, stedelijk warmtenet

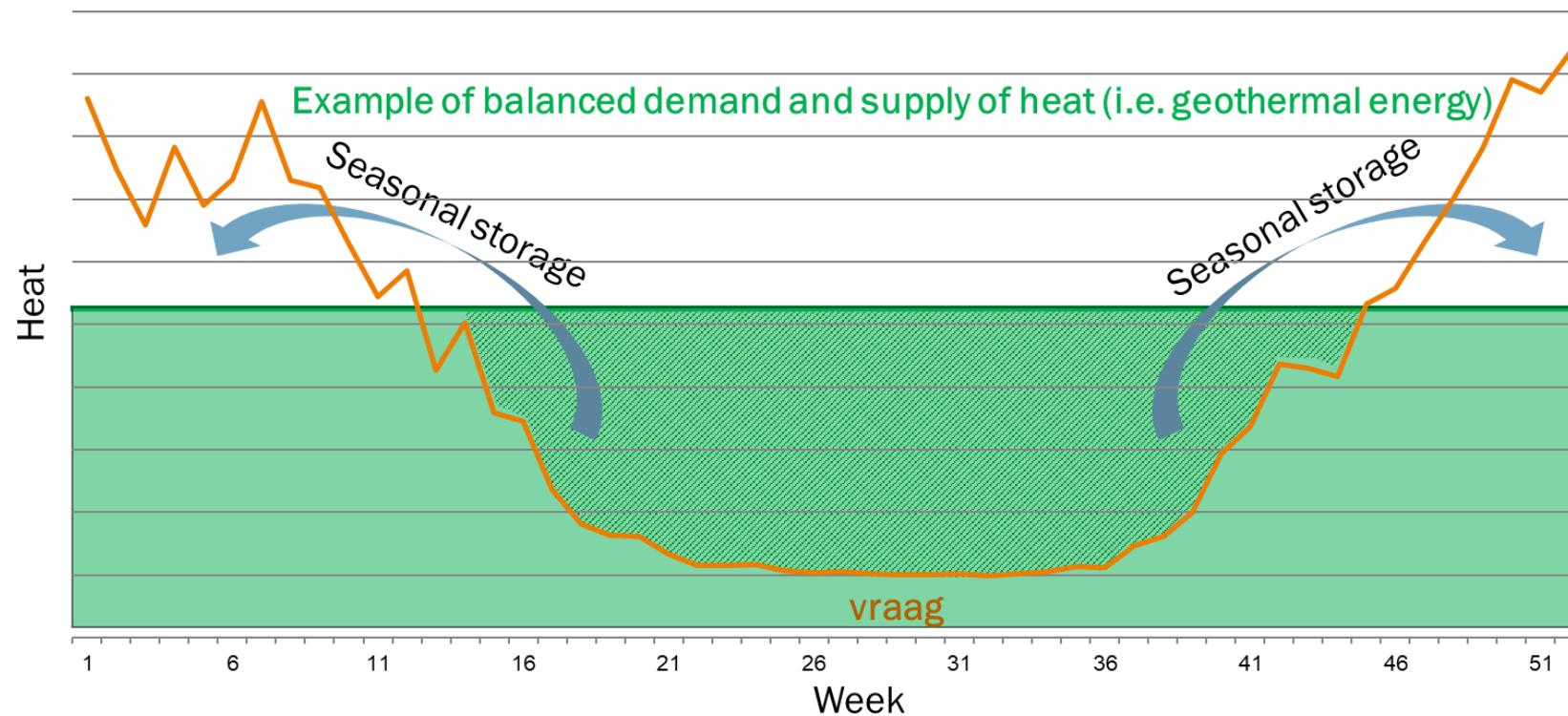
Geothermie (bron)
Kassen, stedelijk warmtenet

Waarom en hoe wordt HTO ingezet?

WARMING^{UP}

Mismatch in vraag en aanbod gedurende het jaar

Resultaten Thema 5 – technisch economisch

WARMING^{UP}

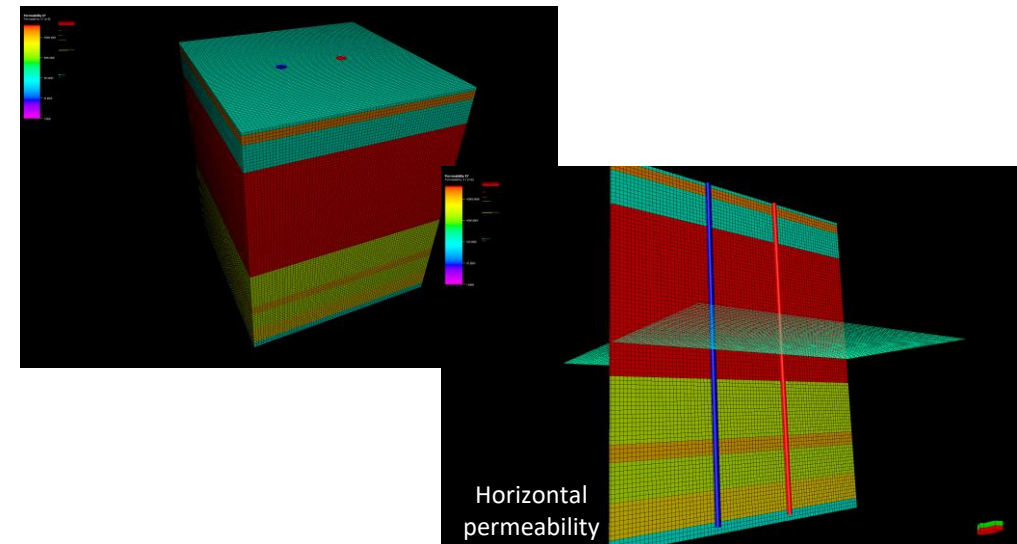
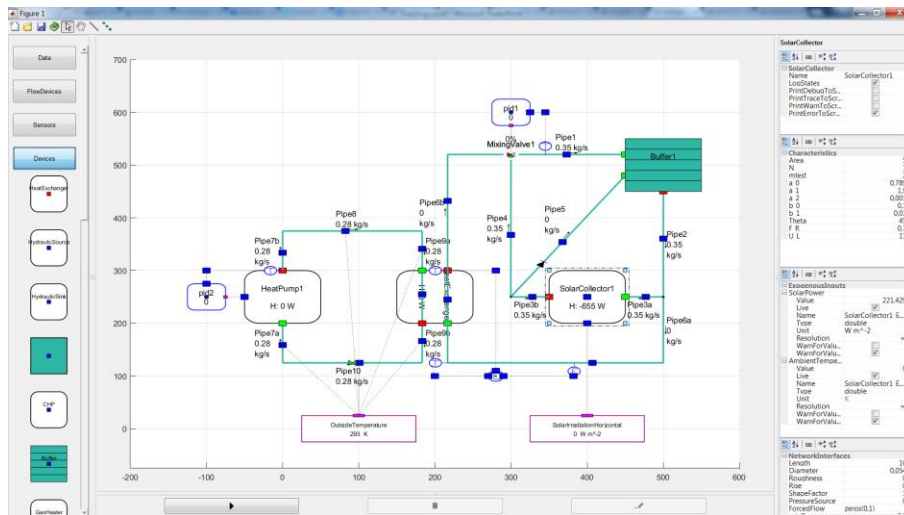
- WINDOW fase 1
 - Verkenningen 7 locaties
 - Prestaties en thermische effecten
- WarmingUP thema 5
 - Drie demonstratie projecten
 - Rotterdam Nesselande (status: proefboring + inpassing)
 - TU Delft (status: concept select)
 - Leeuwarden (status: voorbereiden proefboring)
 - Modellering HTO in warmtenetten
 - Berekeningen economische haalbaarheid
 - Koppeling HTO model (thema 5) met DesignToolkit (thema 1)

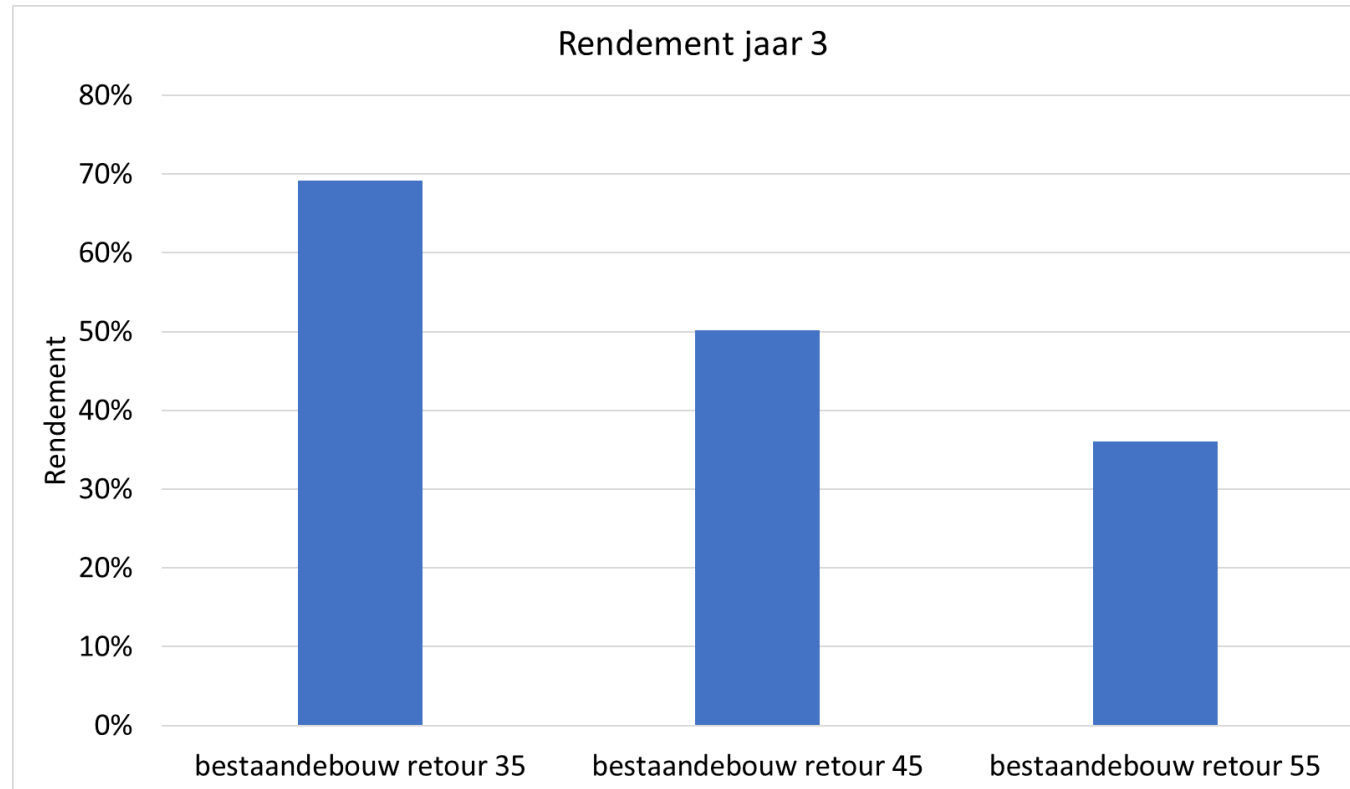

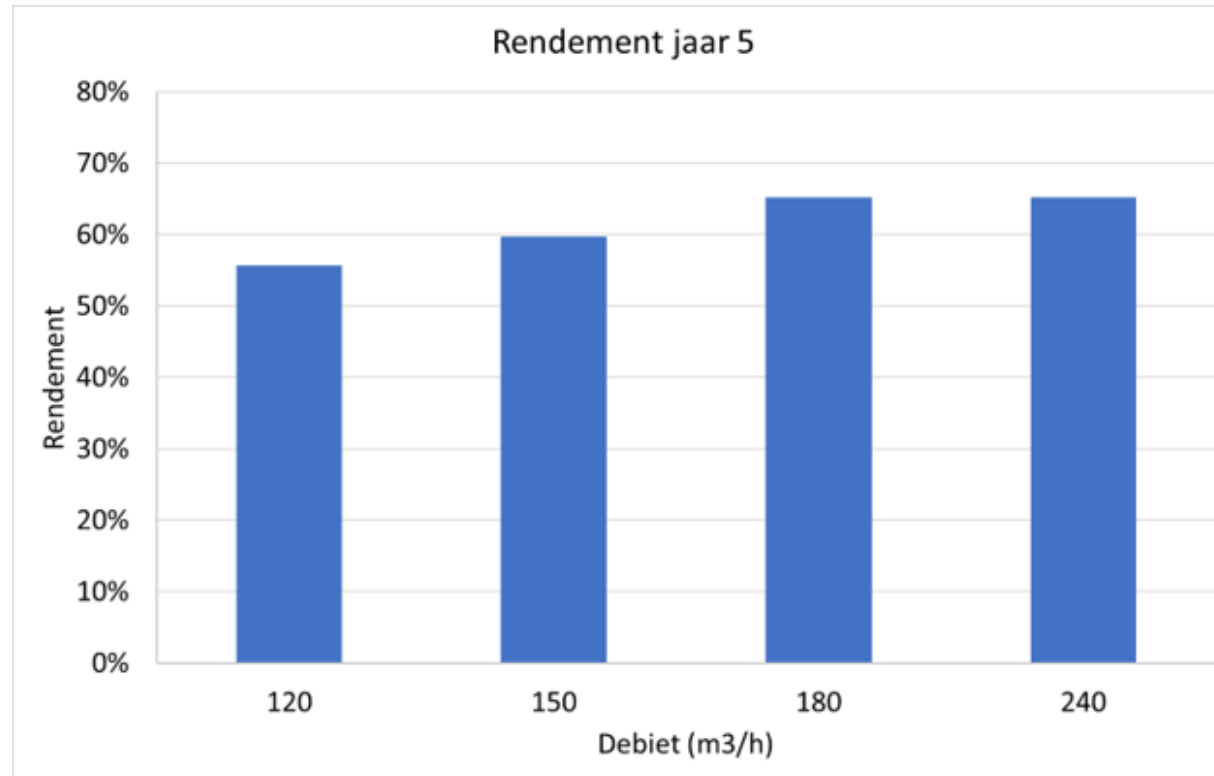
- **Design Toolkit**
 - Effect van warmtevraag: retour temp; 35, 45, 55 °C
 - Effect warmtevraag stad en kas kosten

CHES warmtenet simulator (TNO)

ROSIM/DoubletCalc3D thermische
flow simulator (TNO)

- **Exceltool**
 - Effect ondergrond: permeabiliteit
 - Effect temperatuur: temperatuurniveau retour warmtenet
 - Effect schaal: opslagvolume

- Nut/noodzaak proefboring
 - Levert nieuwe inzichten op voor detailontwerp
- Effect bodemopbouw
 - Beperkte kleilaag onder verlaagt opslagrendement
- Bigger is better
 - Bij MTO (<45°C) warmtevraag minimaal 30.000 GJ (ca 1.000 woningequivalenten)
 - Bij HTO (>45°C) warmtevraag minimaal 175.000 GJ (ca 5.800 woningequivalenten)
 - Groter systeem verhoogt opslagrendement en verlaagt kostprijs warmte
- How low can you go
 - Lagere temperatuur lauwe bron en afkaptemperatuur grote positieve invloed op opslagrendement
- SysteeminTEGRATIE vraag/aanbod
 - Idealiter bij sprong temperatuur: hoge temperatuur opslaan, lage temperatuur leveren
 - Groter systeem vraagt hoger minimaal debiet om alle opgeslagen warmte te kunnen leveren
 - Inzet warmtepomp verhoogt opslagrendement HTO (door lagere afkaptemperatuur) maar verhoogt CO₂-uitstoot en GJ-tarief als geheel (door extra elektriciteitsverbruik)

- Learning by doing
- Workflow/standaarden voor HTO, opschaling
- Uitbereiding (HTO module) toolkit voor verduurzaming warmtelevering
- Pilots
 - Nesselande
 - Optimaliseren ontwerp, afweging kosten, flexibiliteit en duurzaamheid
 - Vergunningaanvraag op basis van ontwerp
 - Realisatie en exploitatie
 - Delft
 - Kiezen optimaal concept in samenhang met geothermie en warmtenetten
 - Leeuwarden
 - Proefboring om onzekerheid in bodemopbouw weg te nemen

De deelnemers en partners

aanbod

vraag

Gemeente Almere

Den Haag

Gemeente Utrecht

Gemeente Rotterdam

provincie HOLLAND ZUID

Gemeente Breda

provincie limburg

HOLLAND RIJNLAND
WAAR DE RANDSTAD TOT BLOEI KOMT

THE GREEN VILLAGE

WERELD VOL WONDEREN

XXXX Gemeente Amsterdam

TU/e

Universiteit Utrecht

techniplan adviseurs b
RAADGEVEND INGENIEURSBUREAU

Tauw

WARM in de Wijk
duurzame warmte in de vruchtenbuurt

rotterdam engineering

CE Delft

if

Deltares

KWR

VATTENFALL

Firan

NET VERDER

ennatuurlijk

enpuls

capturam

thermaflex®

Feenstra

GREENVIS
ENERGY SOLUTIONS

Titel

TNO

WN

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

stowa

Rijkswaterstaat

HVC

NAT Netwerk Aqua Thermie

bodem energie.nl

UITVOERINGSPROGRAMMA

BODEM & ONDERGROND

ENGIE

heijmans

Huisman

Platform Geothermie

Wat bepaalt de kostprijs van HTO?

WARMING^{UP}

